

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ СЕМІНАР

6—9 серпня 2009 року в м. Коростень Житомирської обл., завдяки матеріальній та організаційній підтримці міськвиконкому та особисто Голови міської ради В.В. Москаленка відбувся перший Міжнародний науково-практичний польовий семінар на тему «Експериментальна археологія: завдання, методика, моделювання». Його учасники представляли провідні наукові установи України, Росії та Чехії, переважна більшість доповідей була пов'язана з вивченням стародавніх ремісничих та промислових технологічних процесів: ковальства, ювелірної справи, гончарства й ін.

Від **України** з доповідями виступили: чл.-кор. НАНУ О.П. Моця — «Про перспективи розвитку експериментальної археології в Україні»; к. і. н. А.В. Петраускас — «Давньоруська металургія та її експериментальні дослідження»; В.Ю. Непом'ящих — «Оборонні споруди літописного Іскоростеня (на прикладі археологічних досліджень городища І)»; доктор біол. наук Г.О. Пашкевич — «Роль палеоботанічних досліджень в експериментальній археології»; к. і. н. Т.Ю. Гошко — «Дослідження давніх бронз рентгенофлюорисцентним методом (попередні результати)»; к. і. н. Е.А. Кравченко — «Металургійний комплекс на поселенні Уч-Баш у Криму»; О.А. Коваль — «Експериментальні дослідження в галузі давньоруського бортництва»; А.О. Зубрицька — «Експериментальна археологія в дослідженні давньоруського гончарства», «Типологія музеїв під відкритим небом в Європі» (всі — Інститут археології НАНУ); К.Ф. Наливайко (Національний університет харчових технологій) — «Традиції бортництва та сучасні технології медових напоїв», О.В. Трачук (Переяслав-Хмельницький ун-т) — «Реконструкція плавлення міді з донецьких руд Картамиша»; Опішне, Інститут керамології представляли к. і. н. А.Л. Щербань — «Можливості експериментальної археології у дослідженні декору глиняних виробів»; В.І. Троцька — «Дискусійне питання експериментальних досліджень гончарства доби

давньої Русі» та к. і. н. А.В. Гейко — «Методи дослідження глиняного посуду»; Олевськ — Ю.В. Халімончук з доповіддю «Стародавні традиції Поліського бортництва». **Російські колеги** д. і. н. В.І. Зав'ялов і М.І. Раткін (Інститут археології РАН) виступили з доповіддю «Моделирование сыродутного процесса». **Чехію** представляли Е. Оттенвельтер і Ю. Хошек (Інститут археології АН республіки Чехія).

Проведення семінару на базі археологічного табору дозволило науковцям після академічних доповідей за кафедрою в польовому «актовому залі» продемонструвати свої теоретичні положення на розташованому поряд майданчику. Зокрема, було зведено та продемонстровано функціональні можливості давньоруської печі-кам'янки, а заодно підтверджено висловлене раніше припущення про можливість випалення гончарного посуду в побутових печах. Присутні змогли порівняти керамічні вироби, випалені в побутовій печі та у зведеному поряд двоярусному гончарному горні. Керамічному виробництву було приділено найбільше

Рис. 1. Репліка керамічного горщика, виконаного за технікою та формою оригіналу

Рис. 2. Відтворена репліка давньоруської печі-кам'янки, в якій успішно випалювали керамічні вироби і випікали хліб

Рис. 3. Місце перетинання спільних інтересів класичної археології, експериментальної та історичних реконструкторів — демонстраційний майданчик

уваги. Учасники наукового форуму мали можливість простежити всі етапи гончарного виробництва — від підготовки глиняної маси до отримання готових виробів, а також їхню подальшу експлуатацію.

Окрім гончарства, науковці демонстрували моделювання процесів отримання сиродутного заліза, лісохімічних промислів, обробки чорних металів і виплавку міді, результати досліджень давньоруського бортництва.

В ході роботи було окреслено низку важливих проблем розвитку стародавніх виробництв, спільних не тільки для дуже віддалених територіально синхронних пам'яток, а й для різних хронологічних періодів. Вірогідно, це

можна пояснити однаковим перебігом певних технологічних процесів у різних умовах.

Слід також нагадати, що паралельно з роботою наукового семінару проходили збори представників шкіл історичної реконструкції України. В процесі обміну думками між науковцями та представниками історичних реконструкцій було вказано на певні проблеми, які можна досліджувати спільними зусиллями. Значною мірою це пояснюється спільною для цих напрямів метою — відтворення реплік стародавніх виробів і моделювання давніх технологічних процесів.

Підводячи підсумки роботи семінару, його учасники прийняли резолюцію, в якій висло-

вилися за продовження досліджень проблем розвитку технологій середньовічної Європи спільними зусиллями науковців Чехії, України та Росії. Було визнано перспективним продовження роботи науково-практичного семінару з експериментальної археології в Коростені в 2010 р. Зважаючи на унікальність комплексу стародавнього Іскоростеня, який є еталонною

пам'яткою Східної Європи середини Х ст., було одностайно схвалено рішення про продовження тут археологічних розкопок, а для охорони та збереження від руйнації — про необхідність створення на її основі постійно діючого археологічного музею-заповідника «Стародавній Іскоростень».

Надійшла 09.09.2010

А.В. ПЕТРАУСКАС

А.Г. Мацкевий, Г.І. Панахид

АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В МЕЖИРІЧЧІ ВІСЛИ, ДНІСТРА І ТИСИ У 2000—2007 рр.

Карпатський регіон, як один із густонаселених, віддавна є полігоном археологічних досліджень. Науковці з України, Польщі, Словаччини, Румунії, Угорщини провадять тут комплексні міждисциплінарні дослідження та спільно обговорюють їхні результати. Обмін думками, взаємне ознайомлення з новими методами археологічних досліджень, запозичення сучасних міждисциплінарних підходів, презентація нововідкритих пам'яток, видання спільних монографій — ось неповний перелік результатів міжнародних зустрічей науковців. Одним з таких заходів стала Міжнародна конференція «Археологічні дослідження в межиріччі Вісли, Дністра та Тиси у 2000—2007 рр.», яка відбулася 6—8 травня 2008 р. на базі конференційно-відпочинкового комплексу «Узлісся» в с. Стрілки Перемишлянського р-ну на Львівщині. Організаторами Конференції стали Науково-дослідний центр «Рятівна археологічна служба» (РАС) Інституту археології НАН України (м. Львів) та Інститут археології Університету ім. Марії Кюрі-Скłodовської (УМКС) (м. Люблін, Республіка Польща).

У роботі конференції взяли участь понад 60 науковців з України та Польщі, які, крім уже згаданих установ-організаторів, представляли також Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАН України (м. Львів), Інститут археології НАН України, Київський національний університет ім. Т. Шевченка, Львівський національний університет ім. І. Франка, Картографічне

видавництво «ЛІГА Львів» і багато інших організацій.

Впродовж трьох днів роботи було виголошено 35 доповідей.

Відкриваючи конференцію, до присутніх звернувся заступник директора Інституту археології НАН України професор Денис Козак. Він нагадав про історію створення РАС та відзначив її важливу роль у проведенні археологічних досліджень на території Карпатського регіону. Від імені польських партнерів із вітальним словом виступив професор Анджей Коковські — директор Інституту археології УМКС. Доповідач підкреслив важливість проведення спільної українсько-польської конференції та відзначив багаторічну наукову і творчу співпрацю археологів двох країн.

Робота конференції відбувалася у формі пленарних та секційних засідань. Робочі мови — українська та польська.

Під час **вступного пленарного засідання** були виголошені три доповіді. Д. Козак презентував основні результати рятівних робіт на пам'ятках археології України у 2000—2007 рр. У доповіді «Поліцейські та злодії — або проблема пограбувань археологічних пам'яток у Польщі» А. Коковські розповів про методи боротьби польських правоохоронців з «чорними археологами» та особливості польського законодавства у цій сфері. Доповідь В. Цигилика «Поселення — гончарний виробничий центр пізньочерняхівської доби Свірж І (особливості, перспективи)» стосувалася результатів багаторічних розкопок указанного поселення.